

Gróf Klebelsberg Kuno (Magyarpécska, Arad vármegye, 1875. november 13. – Budapest, 1932. október 12.) magyar jogász, országgyűlési képviselő, művelődéspolitikus, kis ideig belügy-, majd vallás- és közoktatásügyi miniszter.

Édesapja Klebelsberg Jakab gróf, a császári és királyi hadsereg 14. huszárezredének századosa volt, aki 1872-ben nőül vette felső- és alsó-eőri Farkas Arankát. 1875-ben született meg fiuk, Kuno, aki a nevét keresztapjától, Czetwitz Kunótól kapta. (A Kunó a Konrad német becézése /Konrad-Kunrad-Kunó/.) Apját 1877-ben elveszítette, anyja ekkor Székesfehérvárra költözött fiával a családjához, akik a gyermek nevelésében segédkeztek. Klebelsberg Kuno a Szarka utca 147. szám alatti házban nőtt fel, később „Önéletrajzi nyilatkozatában” a következőket írta gyermekkoráról: „Anyám bánatos özvegyi életet élt. Én sem ismertem a vígasságot”. Gyámja 1883-ig nagyapja, Farkas Imre volt.

Középiskolai tanulmányait Székesfehérvárott fejezte be, majd jogi tanulmányokat folytatott a budapesti, a müncheni, a berlini egyetemeken és a Sorbonne-on Párizsban. 1898-ban a budapesti egyetemen államtudományi doktori oklevelet szerzett. Fiatalon nősült, 1900. április 24-én vette feleségül Botka Saroltát egy régi nemesi család leszármazottját az Egyetemi Templom kápolnijában, aki élete végig hűséges társa volt.

Klebelsberg Kuno az egyetem elvégzése után az állam szolgálatába lépett. 1898-ban Bánffy Dezső akkori miniszterelnök meghívására a miniszterelnökség harmadik ügyosztályának vezetője lett, különböző külügyi és nemzetiségi kérdések kerültek a hatáskörébe. 1910-ben a közigazgatási bírósághoz nevezték ki bírónak, majd 1912-ben a hatásköri bíróság tagja lett, valamint rendkívüli egyetemi tanár lett a Közgazdasági Egyetemen. Klebelsberg politikai példaképe leginkább gróf Tisza István miniszterelnök volt, akinek második kabinetjében (1913-1917) hamar politikai állást is kapott.

1914 januárjában kinevezték a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkárává, ahonnan 1916 márciusában Tisza István áthelyezte maga mellé a miniszterelnökség politikai államtitkárának. Ekkoriban szerzett sok tapasztalatot az oktatási és művelődési intézmények megszervezésében, ugyanis Tisza rábízta a határon túli (értsd: a korabeli Magyar Királyságon kívül élő) magyarok oktatásának megszervezését, amit Klebelsberg kiválóan megoldott.[1] Ezalatt 1915-től a Rokkantügyi Hivatal, és 1917 márciusától az Országos Hadigondozó Hivatal ügyvezető alelnöke is volt a háború végéig.

1916-ban egy időközi választáson lett először országgyűlési képviselő a Nemzeti Munkapárt színeiben, miközben a párt egyik országos szervezőjévé lépett elő. 1918-ban határozottan

fellépett a Károlyi Mihály vezette kormány tevékenysége ellen. Bethlennel 1919 elején egy keresztény párt szervezésébe fogtak, amiért a márciusban kikiáltott Magyarországi Tanácsköztársaság üldözőbe vette, de a letartóztatás elől Almásy Dénes kétegyházi birtokán sikerült elrejtőznie.

Az 1920-as választásokon a Friedrich István-féle Keresztény Nemzeti Párt (KNP) tagjaként nyert mandátumot Sopronban. A pártot a választások után tizenhatodmagával otthagyta, mely csoportnak az élére állt és akikkel az 1922-es választások előtt (1922 februárjában) belépett a frissen alakult Egységes Pártba. A komáromi választási kerületben már e párt jelöltjeként nyert választást. Még (kormánypárti) pártonkívüliként (a KNP „disszidens”-csoportjának vezéréként) kapott meghívást először a Bethlen-kormányba, 1921-ben. Ezt elfogadva 1921 decemberében belügyminiszter lett. A tisztséget az 1922-es választásokig tartotta meg, ami után az újrászó Bethlen-kormányban vallás- és közoktatásügyi miniszter lett. Utóbbi pozícióját az 1926-os és az 1931-es választások után is megtarthatta, ugyanis a kormánypárt és így Bethlen mindet megnyerte (Klebensbergét mindkétszer a szegedi belvárosban választották képviselővé), viszont Bethlen István lemondásakor kénytelen volt maga is lemondani; az alakuló Károlyi Gyula-kormányba pedig nem hívták meg (noha Károlyi több minisztert is átvett).

Közoktatás-politikáját az egységes jogosítású, de háromágúvá tagolt középiskola-rendszer megteremtése (1924), a polgári iskola önálló középfokú iskolaként való törvényesítése (1924), a középfokú lányoktatás reformja (1926), a tanárképzés reformja (1924) jellemezte.

Népiskola-politikáját az érdekeltségi népiskola megteremtése (1926), a 8 osztályú népiskola törvénybe iktatása 1928-ban, azzal, hogy az majd csak 1940-ben váljék kötelezővé (és csak azoknak, akik már a negyedik elemi után nem lépnek polgári iskolába, vagy középiskolába), ill. nemzetközi forrásokból történő intenzív fejlesztés jellemezte. Politikáját a kortársak, a baloldali, a liberális és jobboldali ellenzék is erősen vitatta. Ma is széles a skála a közoktatás-politika megítélésében a vezető neveléstörténészek között, melynek egyik végpontját a klebensbergi oktatáspolitikai előremutató voltáról Mészáros István, másik végpontját a rendies szerkezetet konzerváló voltáról Nagy Péter Tibor képviseli. (lásd e nevek alatt <http://www.matarka.hu>) Népiskola-politikáját, a nagyarányú analfabetizmus elleni tevékenységet és a népiskolák sorának építését az az eszme vezérelte, hogy ezzel megteremtse a társadalom piramisának széles és biztos talapzatát, melyre aztán bátrabban lehet építeni, számítani mind a társadalmi-, mind a gazdasági fejlődés tekintetében. Klebensberg még a világháború ideje alatt kidolgozta országunk népiskolai hálózatának kiépítési programját. Ennek megvalósítására 1925-ben kapott engedélyt és anyagi segítséget.

Az 1926. évi VII. törvénycikk rendelkezett az elemi iskolák egy új típusáról, az érdekeltségi népiskola megteremtéséről. A törvény szerint ún. körzetek kialakításával - melyek három, illetve öt kilométer sugarú körben helyezkednek el - meg kell teremteni az elemi iskolák létrejöttének lehetőségét. A törvény kötelezte a törvényhatóságokat és a birtokosokat a népiskolák létrehozására, akár önnön fizikai és anyagi áldozatuk árán is. Létrejött az Országos Népiskolai Építési Alap az iskolaállítási és fenntartási kötelezettségek biztosítására.

3 év alatt 5000 tanyai tanterem épült Magyarországon. A modern épületek fala már nem vályogból készült, hanem téglából, padlózatuk vörösfenyőből készült, hatalmas ablakaik voltak és palatetőjük. Háromszobás tanítói lakás is tartozott hozzájuk, az udvaron téglából épült WC-vel. Ezek az új tanyai iskolák lettek a tanyavilág kultúrközpontjai, ahol könyvtár is volt, valamint gramofonnal és filmvetítő gépekkel voltak felszerelve. Gazda-, iparos- és olvasókörök tarthatták itt összejöveteleiket. Klebensberg még arra is figyelt, hogy az új tanítói lakásokba úgy kerüljenek a fiatal tanítónők és tanítók, hogy ezzel növelhesse az összeházasodás és

letelepedés lehetőségét. A tanárképzésre különben is nagy gonddal ügyelt, és azt hangsúlyozta, hogy a "magyar oktatótól, kezdve a kis óvónőn fel az egyetemi tanárig" azt az egyet követeli meg, hogy "ne csak tanítsa, hanem szeresse a magyar gyermeket."

Már működésének kezdetén támogatta a Magyar Tudományos Akadémia munkáját, s törvénnyel biztosította annak politikai függetlenségét.

Ugyancsak 1922-ben létrehozta a Magyar Országos Gyűjteményegyetemet és annak tanácsát, melynek hatókörébe tartozott a Magyar Királyi Országos Levéltár, a Magyar Nemzeti Múzeum és Országos Széchényi Könyvtár, az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum, Országos Magyar Iparművészeti Múzeum, Pázmány Péter Tudományegyetem könyvtára.

Pécsett, Szegeden, Debrecenben egyetemi építkezéseket indított, és megteremtette a felsőoktatás korszerű keretlehetőségeit. Egyetemi építkezései mindhárom vidéki egyetemen a klinikákkal kezdődtek, azon belül is hangsúlyt kaptak a szülészeti és gyermekklinikák. Célja volt ezzel a magas gyermekhalandóság csökkentése. Sem a klinikákat, sem az egyetemek más területeit nem tudta elképzelni magas színvonalú kutató munka nélkül.

Parlamenti bizottsági elnökként támogatta a dualizmuskori tanszabadságot súlyosan sértő, numerus clausus törvényt, annak Európában egyedülállóan diszkriminatív szakaszát, mely plenáris módosító indítvány következtében került a törvénybe (a felvehető hallgatók népfaji arányáról) már nem szavazta meg.

Klebensberg később sokat beszélt arról nyilvánosan, hogy elvi álláspontja a numerus clausus eltörlése lenne, de az erre tett liberális javaslatokat újra és újra leszavaztatta a kormánypárttal. Az 1927-re elkészült módosítás célja, ahogy Klebensberg bizalmasan írta Bethlennek: "A törvényt tehát majd revideálnunk kell, de nem azért, hogy a zsidó egyetemi hallgatók ezreit megint nyakára bocsássuk a nemzetnek, hanem azért, hogy bizonyos racionális enyhítéssel az intézmény lényegét megmentjük." A törvényt csak nemzetközi nyomásra módosította, 1928-ban. Külföldön Collegium Hungaricumokat (CH) hozott létre a tudósutánpótlás biztosítására, éppúgy, mint az egyéb külföldi ösztöndíjak rendszerét. Az 1930–1931 tanévig a következő létszámmal működtek: Bécsi CH: 35 fő, Berlini CH: 26 fő. A hallgatók között volt például Náray-Szabó István (1926–28) kémikus, Vargha László (1927–30), majd Szabó Zoltán Gábor (1936-38) és Szegedről Bay Zoltán fizikus (1926–30). A római CH-ban tanult 35 fő, Franciaországban 17 fő, Angliában 12 fő, Genfben négy, Páviában és Münsterben egy-egy fő. Az ifjúság sportoktatására is igen nagy hangsúlyt helyezett, megszervezte a Testnevelési Főiskolát. Ugyanakkor 1928-ban - német mintára - megszüntette a Magyar Olimpiai Bizottság önállóságát, hivatali apparátussá, az Országos Testnevelési Tanács egyik szakbizottságává alakította. A kiváló magyar sportteljesítményekben nemcsak hazánk jó hírvének propagandáját látta, hanem azt is szerette volna elérni, hogy a jövő nemzedék izmos, életerős ifjakkból álljon és természetesen az iskolarendszer révén művelt ifjakkból.

Klebensberg minden fiatal tehetséget számon tartott, pl. 1930-ban ő hívta haza Szent-Györgyi Albertet Cambridge-ből és kinevezte a szegedi Orvos Vegytani Intézet vezetőjének.

Klebensberg az egyetemeket sem úgy képzelte el, hogy oda majd csak a leggazdagabb és a legkiváltságosabb családok gyermekei járnak, úgy gondolta, hogy oda a legtehetségesebbek jussanak be, ez az elgondolása sem akkor, sem most nem aratott és nem arat osztatlan sikert, talán itt van a gyökere annak, hogy életművét már akkor is és most is vitatják. A „kultúrförlény” filozófiája a két világháború közt nem zavarta a politikusokat és az értelmiségieket, s az arisztokrata származású Klebensberg meg talán csak azért vallotta magáénak ezt a filozófiát, mert tárcája számára így tudott legtöbb anyagi támogatást kapni. Világlátott ember volt, leginkább Európához szerette volna ő felzárkóztatni a magyar oktatási, kutatási és kulturális

intézményeket, s ha jól megnézzük, látjuk, ezt is tette. Tartott attól, hogy iskolázatlanságunk miatt gazdaságilag sem tudunk majd felzárkózni. Az ő iskolái és az ő főiskoláin képzett tanítók nélkül nehezen keveredett volna ki a magyarság az analfabetizmusból és adott volna annyi híres tudóst és művészt a világnak.

A hazai múzeumok fejlődésének ügyét is támogatta, egyre több gyűjteményt létesítettek és működtettek közpénzen. A Szépművészeti Múzeumban új gyűjteményi osztályt nyitott, segítette a megyei és városi múzeumok fejlesztésének ügyét.

Kulturális létesítményeinek létrehozása részletezve az 1920-as évek végétől:

1928-ra már 1500 népkönyvtárt létesített,

1929-ben nyílt meg a római Collegium Hungaricum. Magyarországon 17 mezőgazdasági népiskolát és sok elemi népiskolát épített.

1930-ban a Margit-szigeten fölavatta a nemzeti sportuszodát. Nagy népiskola építőtervezete ebben az évben fejeződött be. Szegeden Horthy Miklós, Magyarország kormányzója és az egész magyar hivatalos világ jelenlétében felavatták az 5000. népiskolai épületet, ugyanekkor, 1930. október 24-én szentelik fel Klebensberg Kunó büszkeségét, a szegedi Fogadalmi templomot és a Dóm téren az árkádok alatt a Nemzeti Emlékcsarnokot.

Klebensberg a közoktatási minisztersége alatt az ún. „szellemtudományok” (bölcselet, teológia, jog, történelem) mellett felkarolta a természet- és műszaki tudományokat. 1926-ban a József Műegyetemen országos kongresszust szervezett, amelyen az orvosi, műszaki és mezőgazdasági, tehát a természettudományok kutatására munkaprogramot hoztak létre. A program végrehajtását kettős szervezet biztosította: társadalmi szervezatként a Széchenyi Tudományos Társaság, amely a gyárak, ipari és mezőgazdasági üzemek, vállalatok adományait használta fel a kutatások támogatására, valamint az állami segínyt kezelő Országos Természettudományi Alap és Tanács. Ezek a szervezetek 1944-ig több millió pengővel segítették a természettudományos és műszaki kutatók munkáját. Klebensberg Kunó érdeme, hogy figyelmet fordított a természettudományok és a műszaki tudományok fejlesztésére, és támogatásának is köszönhetőek a korszak reálértelmiségének eredményei a villamossági és gépiparban, valamint a vegy- és gyógyszeriparban. Egyik „dédelgetett” terve volt a Lágymányos értéktelen, vizenyős területeinek tereprendezése, és egy Boráros térre vezető új híd építése; hogy a környéken a Pázmány Péter Tudományegyetem (a későbbi ELTE) számára egy egyetemi természettudományos telep - egy európai színvonalú egyetemközpont - valamint az új Nemzeti Múzeum természetrajzi gyűjteménye állhasson. A projektre parlamenti felhatalmazást szerzett, azonban a terv a fővárosi politika ellenállásán megbukott.

Mindenre gondja volt, ami az ő hatáskörébe tartozott, ő mentette meg támogatásával az akkori Orvos Továbbképzés szakmai szervezet ma is prosperáló orgánumát, az Orvosképzés című szakfolyóiratot.

Klebensberg szerepének értékelése mindamelllett máig sem egységes.

Miután dr. gróf Bethlen István miniszterelnök lemondott, a szokásoknak megfelelően Klebensberg Kunónak is be kellett nyújtania lemondását, de miniszteri posztjáról való lemondása után is fáradhatatlanul dolgozott, mint az Alföldi Bizottság elnökét az Alföld problémái és annak lehetséges megoldásai foglalkoztatták.

Szellemi nagyságát, hihetetlen munkabírását és államférfiúi erényeit kortársainak legjobbjai mind tisztelték, de még az ellene szólók sem tehettek mást.

Hirtelen bekövetkezett halála mélyen megérintette a vezető politikai elitet, s méltóképpen búcsúztak az ő nagy kultuszminiszterüktől. Klebensberg temetése körüli megmozdulás hasonlatos volt Kossuth Lajos 1894. április 1-jei temetéséhez, csak hogy ezúttal a hatalomban

Klebelsberg Kuno jogász, művelődéspolitikus (1875-1932)

Írta: Adminisztrátor

2022. április 20. szerda - Módosítás: 2022. április 20. szerda

levők is búcsúzhattak. Klebelsberget is felravatalozták a Nemzeti Múzeumban, majd Szegedre kísérték, s a Fogadalmi templom altemplomában helyezték örök nyugalomra. Már 1935. április 11-én újfent megemlékeztek róla és Glattfelder Gyula megyés püspök újra megszentelte nyugó helyét, halála után alig hét évvel, 1939-ben pedig emlékművet emeltek a tiszteletére az akkori Eskü (mai Március 15-e) téren, Budapesten.

Wikipedia